

навчальних закладів. – К.: Генеза, 2009.; Ткачук М.П. Українська література. Підручник для 11 класу. Профільний рівень. – К.: Освіта, 2011.

В статье рассматривается методика изучения творческого задела И. Драча в школе, предлагаются новейшие педагогические приемы анализа его текстов, что их предусмотрено школьной программой. Акцентируется психолого-педагогический аспект восприятия творчества поэта, этапы изучения, специфика аналитической работы над текстом.

Ключевые слова: *школьная программа, художественный мир, аспект восприятия, аналитическая работа, национальная модель, жанр, поэтика, структура произведения.*

Микола Ткачук, проф. (Тернопіль)

УДК 821. 161. 2 – 31

ББК 84. 4 УКР

Байкарська спадщина Левка Боровиковського

У статті досліджено тематику, жанрову своєрідність байкарського дискурсу Левка Боровиковського. Особлива увага звертається на художню майстерність письменника, який добирав влучні приказки і прислів'я, фольклорні звороти, що дозволило йому змалювати комедію життя тодішньої України. Витончена українська мова, лапідарність байок-прибаюток, викриття порків життя, дотепний гумор визначають жанрову своєрідність байок поета.

Ключові слова: *байка, байка-прибаютка, тематика, сюжет, композиція, лапідарність стилю, гумор, художня майстерність.*

Mykola Tkachuk Inheritance of fabulist Levko Borovikovsky

The subject, genre originality of discourse of fabulist Levko Borovikovsky are explored in the article. The special attention is paid to artistic mastery of writer which gathered additionally the well-aimed saying and proverbs, folk-lore phrases, that allowed to him to represent the comedy of life of that time in Ukraine. Refined Ukrainian short fabulous catching stories, exposure of vices of life, determine witty humour genre originality of fables of the poet.

Keywords: *fable, , theme, subject, composition, brevity of style, humour and artistic mastery.*

В українське письменство Левко Боровиковський увійшов як байкар. У листі до Михайла Максимовича від 1 січня 1836 року поет відзначив, що у його доробку є 250 байок, написаних українською мовою: із них 200 – оригінальні, інші – наслідування польського поета Ігнація Красіцького [Боровиковський 1967, 217]. Добірку байок поет опублікував 1841 року в альманасі «Ластівка». Окремою книжкою вони були видані в Києві під назвою «Байки і прибаютки» (1852), що їх оприлюднив Амвросій Метлинський (177 творів).

Байки у збірці Левка Боровиковського поєднані цілісним художнім задумом: висвітлити сучасну комедію життя, представити характерні його типи крізь оптику сміху та заперечити антигуманний світ, що яскраво відбито у байках про суд і владу: «Суддя товстів – Петрів капшук худав» («Суд»). Через образ душі висміюється суддя. Його душа потрапила на той світ, а до того «сиділа тридцять років безвихідно в суді»; вона оповідає: «На світі я нічого не грішила – / Бо я нічого не робила» / Він все підписував, а правив секретар... Суддю у пекло не послали. / Умилосердились, сказали, / Що тим суддя не злий, / Що зовсім був дурний».

Михайло Яценко назвав байки Боровиковського явищем просвітницького реалізму, відніс їх до езопівсько-лессінгівського типу. Їм притаманний граничний лаконізм, висування на перший план морально-дидактичного начала. Байки поета тісно пов'язані з моральними уявленнями та образністю українського фольклору [Яценко 1988, 221]. Дослідники творчості Боровиковського відзначили, що поет у «байкарській творчості залишився самобутнім: обравши одну форму, а саме: стислої байки, що її послідовно розробляв і теж, так би мовити, на науковому ґрунті. І тут його завданням було зробити здобутком писемної літератури «рудник нетронутый» української народної творчості – казок, байок, анекдотів, приказок, прислів'їв» [Боровиковський 1967, 34]. Вперше до жанру байки поет звернувся в роки юності. 1841 року оприлюднив одинадцять творів в альманасі «Ластівка» Євгена Гребінки а збірка з'явилася пізніше – «Байки і прибаютки» (1852).

Поряд з номеном байка автор вживав термін *прибаютка*. Поет не випадково саме так назвав свій жанр байки. Ця паралельна назва виникла під впливом польського байкаря Ігнація Красіцького, зі збірки якого «Байки і приповідки» Боровиковський

запозичував сюжети для своїх байок. Дослідники вказують, що ця назва відбиває назву російською мовою «басни и побасенки», а польською мовою, за Красіцьким, «Wajki i przurpowiesci», тобто байки і приповідки. Водночас термін *прибаютки*, хоч і не закріпився в українській мові, логічно виник від слова байка (за аналогією з російським *басни* і *прибаутки*) [Хропко 1988, 105]. Дослідники стверджують, що приповідка і прибаютка – це два, хоч і близьких, але різні жанри. Байка як жанр ліро-епічної поезії, що сягає глибокої давнини, має свої більш-менш сталі ознаки. Якщо у її основі лежить алегорія, то прибаютка, приповідка часто не має алегоричного начала, ближча до гумору, а в основі її лежить приказка, народний анекдот, влучне, крилате слівце або вираз [Крижанівський 1967, 35].

Джерелом прибаюток Левка Боровиковського були сорок приповідок польського поета Ігнація Красіцького. Окрім того, він творчо опрацьовував мотиви сюжетів як українських (Петро Гулак-Артемівський, Порфирій Кореницький та інші), так і світових поетів, чії сюжети відомі з античного світу. Петро Хропко підкреслив, що «головну частину доробку автора «Байок і прибаюток» становлять твори цілком оригінальні, що народилися на ґрунті української народної поезії... Коли уважніше приглянутися до байок Боровиковського на фольклорні сюжети, то можна прийти до безпомилкового висновку, що виникли вони на основі народних прислів'їв та приказок» [Хропко 1988, 106]. Справді, приказка «На здогад буряків, щоб дали капусти» лежить в основі баєчки «Обиняки», де з гумором змальовано Злидниху, яка засумувала, що сусід не зрозумів її натяків». Образ Хоми з однойменної прибаютки зумовлений трансформованою приказкою «Дурний Хома» (нехай йому легенько ікнеться!): тоді б драв лика, як дереться».

Мають слушність дослідники, стверджуючи, що «джерелом багатьох «прибаюток» стали сюжети анекдотів та гумористичних оповідань». Зокрема, анекдотична ситуація змальовується в байці «Свара», де йдеться про Ничипора, який вибив два зуби Химці тільки за те, що остання втрутилася в його рожеві мрії. У народному оповіданні про чоловіка, який боїться своєї жінки, корені байки «Свій дім – своя воля». Анекдот про парубка-брехуна зумовив канву байки «Жевжик».

Фольклорна основа й байки «Йолоп Клим»: її фабула нагадує народний анекдот про цигана, що хотів відучити свою кобилу від харчів». Клим також примусив свою шкапу «постити», а вона на другий день – ступить не вміла; на третій день – на ноги присіла, а на четвертий – околіла».

За спостереженням академіка Петра Хропка, байки Боровиковського на власні сюжети охоплюють досить широке коло побутово-моральних тем: висміювання людської обмеженості, розумової відсталості, чванькуватості («Мої куми», «Коров'як», «Рало», «Будяк», «Громада», «Вовк», «Козир»), засудження жадібності («Охотник»), лицемірства, хитрощів, («Панський кінь», «Циган»), лінощів («Ласун», «Писар ледащо й Отаман»), нещирості («Любов»), пияцтва («Ледащо Іван»), лакейства («Грак») та інші.

Байки Левка Боровиковського «майстерно передають національну своєрідність життя народу. Особливо це впадає в око при знайомстві з його творами, написаними за чужими мотивами. Наслідуючи Ігнація Красіцького, український байкар переносить дію на місцевий ґрунт, українізує героїв, причому творче опрацювання запозичених сюжетів цілком витримане в манері польського письменника» [Хропко 1988, 109]. Заслужують на увагу спостереження Петра Хропка над фабулами байок «Москаль і Мотря», «Хома», «Учитель», «Потакач», «Хомина услуга», запозичені з фольклорної скарбниці, адже відповідні взірці народного гумору у свій час були зібрані фольклористами, зокрема Михайлом Драгомановим та Павлом Чубинським і оприлюднені у фольклорних збірниках.

Акцентуємо, що в перші десятиліття у процесі становлення нової української літератури байки у віршовій формі розвивалися в річищі просвітницького реалізму. Апологи функціонували у трьох жанрових різновидах: *байка-казка*, *байка-приказка*, *байка лафонтенівського* гатунку. Персонажами байки-казки були головним чином люди, а не алегоричні звірі чи предмети. Сюжетно-композиційна структура такої байки набула просторового викладу, в якому велика увага приділялась пейзажам, різним описам. Повчальна частина – мораль – окремо не виділялась, оскільки впливала із самої розповіді («Могильні родини», «Грішник» Євгена Гребінки). У формуванні жанрової природи байки-казки митця важливу роль відіграли фольклорні

джерела, зокрема народна притча та казка-новела. Від притчі у байці-казці – цілеспрямованість розповіді до моралізаторського висновку, від новели-казки – несподівана розв'язка сюжету.

Натомість головна ознака байки-приказки – лаконізм у всьому: у ній немає ні експозиційної, ні розлогої розповідної частини, отож відтворюється загальна схема сюжету, увінчаного прикінцевою сентенцією (мораллю), роль якої часто виконувала приказка чи приповідка («Тюхтій та Чванько», «Дурень і Розумний», «Лікар і здоров'я» Петра Гулака-Артемівського). На таких засадах написані «прибаютки» Левка Боровиковського та байки Маркіяна Шашкевича [Ткачук 2009, 74-81].

Сюжет байки лафонтенівського жанрового різновиду, назва якої походить від прізвища видатного французького байкаря Жана де Лафонтена (1621 – 1695), будувалася на основі анекдота, прислів'я. Головним героєм байки була людина з народу («Вовк та Ягня», «Селянин та його діти», «Пан писар» Петра Білецького-Носенка»). Левко Боровиковський творив жанровий різновид байки-приказки, що мала гранично лапідарний сюжет і перетворювала на поетичну мініатюру з моральним повчанням-приказкою.

У цих байках Левко Боровиковський виражав свою етико-моральну позицію. Зокрема, це виявилось у ставленні його наратора-усезнавця до тодішнього судочинства, змодельованого у байці «Суд». З дотепністю та іронією розповідач відтворює несправедливі рішення судді, його кручкотворчість: «Петро у Хведора кобили позичав / І, їдучи у ліс, заїхав до Одарки, / шинкарки, / та, грішний, після чарки, / Кобилі хвіст при рипиці ввірвав / (В Петра віжок нечистий – мав); / А Федір на Петра у Суд позов подав. / Суддя товстів – Петрів капшук худава... / А далі діло так рішили: / Понеже оний Петр у Хведора взаїми / Не брав безхвостої кобили, То ми / Реченному Петрові присудили: / Кобилу ту йому держать; / А виросте їй хвіст – хазяїну віддать. // За Хведорове, бачиш, жито / Та Хведора ж і бито».

У байці «Пан» змальовано образ богомільного поміщика, що ревно б'є поклони, а після церкви безпощадно «цілий тиждень катує хрестян / За діло і без діла». В аполозі «Пан та Мужики» змальовано антиподів: лінивого пана і працьовитих селян: «Тщедушний Пан казав: / – Чого ті мужики такі гладкі, здорові, / І

шиї – як волові... / А я лежав, лежав, / Чого не пив, чого я не їдав! / На річ його Мужик так нищечком шептав: «Здоров'ячко – трудами наживають, / А лежні – й під млином згнивають».

Мандрівний сюжет покладено в основу байки «Голодний у степу». Її герой «знайшов мішок з шагами. / Узяв – і кинув геть: – Я думав – з сухарями!» Структура твору складається з двох рядків та назви. У грецькій міфології Мідас, син царя Гордія, був великим багатцем. Одного разу до нього привели зв'язаного Силена, який збився з дороги. Мідас повелів звільнити його і відпустити на волю. Як нагороду за звільнення Силена Діоніс запропонував Мідасові здійснити будь-яке його побажання. Мідас захотів, щоб усе, до чого доторкнеться його рука, ставало золотом. Але в золото перетворювалася їжа, що загрожувало Мідасу померти голодною смертю. Він вимолив у бога, щоб зняв свої чари. З античних часів відомі слова: «золото не наситить».

Експліцитний наратор Левка Боровиковського висміює такі вади людини, як заздрість, захланність, жадібність, марнославність, наївність та інші. У цю галерею образів входить і Лука, персонаж з однойменної байки: «Луці явився скарб – / Лука к ньому з мішками. / Землі не чує під ногами! / Вже в голові снує: купити село!.. / На третій день, підтвердившись п'ятками, / Умер Лука – Луки як не було. // Ми думаємо віки жить, / А смерть стоїть / Не за горами – за плечами».

Явний наратор байок наділений рисами дотепної людини з народу, яка представляє розмаїття поглядів і голосів, окреслюючи образ народу. Сучасні поетові критики звернули увагу на експериментування з формою байки, яка під його пером стала легкою, витонченою та динамічною. Особливо імпонувала розмовна, народна мова байок автора, який вдало застосовував характерні словосполучення, порівняльні звороти, новаторство ритміки. Митець збагатив українське байкарство новим жанровим різновидом байки-прибаутки, що складається з лапідарних кількох рядків, влучного афоризму, що виконує функцію моралі: «Сова хоть спить – та кури бачить» («Курча»); «Петрове ремесло / бур'яном поросло!» («Мачок»), «Бездіяльна гра / Не доведе ніколи до добра» («Картьож»).

Дослідники традиційно байку визначають як розповідний (епічний) жанр; указують на коротку віршову чи прозову розповідь

з чітко сформульованою мораллю. Це – сатиричний за спрямуванням твір, що має повчальний смисл. Її мета – висміювання людських вад, суспільних недоліків. Загалом класична байка складається з таких компонентів: назви твору, розповіді й повчання – моралі. Звичайно, поет спирався на традиції класиків жанру – Езопа, Федра, Жана Лафонтена, Ігнація Красіцького, Івана Крилова, проте йшов своїм шляхом художніх шукань у жанрі віршованої байки, спираючись на мандрівні сюжети та komponуючи власні. Характерними маркерами байок Боровиковського є лапідарність наративу, крилаті вислови, народний дотеп: «Крий Боже в нашому селі / Такому бути голові» («Голова»). «Клим лежав на боку, казав: дай, Боже... / А хтось йому шепнув: устань, роби, небоже!» («Клим»). Байка «Козакова журба» складається з трьох рядків: «Украли в Козака Коня; / А Козака об тім журба напала, / Що на коні оброть новісінька пропала!..»

Дмитро Чижевський слушно відзначив, що Левко Боровиковський сповідував ідеї просвітників, був пов'язаний «з традицією класицизму не лише тому, що він на шкільній лаві добре познайомився з античною літературою та мусів студіювати класицистичну теорію поезії, і не лише тому, що з його 180 байок, здається, аж 42 наслідують класицистичні польські байки Ігнація Красіцького та російські – Івана Крилова. Йому не чужий у байках ще трагедійний тон». Проте загалом тональність його байок серйозна, «він узяв собі за зразок стиль Красіцького: короткий, стислий, дотепний. Все ж, здається, і тут маємо певне романтичне народне забарвлення цілого стилю: витончений стиль дотепного просвіченця Красіцького обертається у Боровиковського в ще стисліший народний стиль приказок та прислів'їв» [Чижевський 1994, 373].

Його байки пройняті демократичним духом, відзначаються іронічною гостротою, влучною і колоритною мовою, як-от: «Скупий не спав – робив, скупий не їв – копив, / а від того... Що більше розбагатів?» Ні, околів». На погляд Дмитра Чижевського, у байках Боровиковського виявляє себе народність, але не лише вульгарна («околів»), а й стилістично влучна («насушний – хліб»; уживання епітета без іменника, який зустрічаємо часто ще в Пантелеймона Куліша). Різновид байки у Левка Боровиковського

зливається з іншими жанровими формами, зокрема з епіграмою: «Друкарю, не дрімай, де треба – точку став, / Щоб мокрим нас рядном злий критик не напав; / Бо є й такі: не найде толку – буде тихо; / Не найде ж точки – лихо...»

Колоритність байок досягається художніми засобами добродушного гумору, іронії. Влучно вибудовують художній світ сюжети народної гуморески, приказки і прислів'я, ситуації повсякденного життя народу. У наративі байок часто зустрічаються народні приповідки, утворюючи своєрідний різновид жанру приповідки-гуморески [Шабліовський 1967, 248]: «Хто сам собі дає зарік, / Пропащий чоловік. / Хоть вовк линяє, / Та норів не переміняє. / Ще молоко й на очах не бувало, / А в Хіврі двох зубів не стало. // Буває так між нами: / Хто робить – той мовчить; а вірять / Крикунам».

Байкар порушує широке коло питань життя особи і суспільства, відображає національні стосунки людей, етико-моральні й духовні проблеми буття людини, викриває людські вади, суспільні негаразди. Головний герой байок поета – Сміх. Дослідники творчості письменника відносять їх до жанру приповідки-гуморески. В основу сюжетів цих байок покладено бувальщину, анекдот, народне прислів'я, приказку, влучний фразеологізм, анекдот: / Москаль у Мотрі гуску вкрав, / Сховав під полу – й драла дав! / А Мотря, уздрівши, кричить притьмом: «Москалю! / Оттак! / Взяв гуску та й біжиш! – Віддай же, бо налаю! – / Москаль віддав, сказавши Мотрі так: / «А разви гуска-ста? Я право-ста, не знаю!! – / На, тетка, не сердись: я думал, што гусак!»/ Бач: гуску вкрав, / Ще й вийшов прав!»

Левко Боровиковський спирався на дискурсивну практику польського байкаря Ігнація Красіцького. Як і в польського митця, його книга байок відкривається поетичним вступом «До дітей». Правда, український байкар застосував своєрідний метанаратив, що складається із п'яти самостійних творів, в яких висвітлено погляди на мистецтво байкарства: «Байка», «Моя байка», «До друкаря», «Нащо писать», «Байки та Дяк і Петрусь»: *Дяк*. Петрусю! Кинь байки, – не здобруєш! – Учи свій стих, а то субітки / пошкодуєш! // *Петрусь*: «Який з байок тих прок, панотче? – А байка всякого, хто прочитати схоче, / І поскубе, і залоскоче».

Поет занурюється в генезу байки, нагадуючи читачам: «Давно, давно Езоп байки писать начав, / Осміював звіряк, над миром глузував, / Кричав на гріх зо всієї мочі / І пальцем тикав людям в очі. / А що він викричав? Не став гусак орлом, / Не заревів ведмідь волом, / Не привикає вовк до сіна, / Не вижав патоки із хріна; / Не надобив ума Максимові в масляк, / Не вкоротив рогів у Сидора на лобі, / Не відірвав хвостів в відьом та в вовкулак... / Грішить хрещений люд без каяття й при гробі! // Та нащо ж я байки пишу ще, неборак? – Та так!» («Байки»).

Боровиковський скористався деякими мотивами і сюжетами Ігнація Красіцького: «Два маляри», «Щука і Пліточка», «Капшук і Калитка», «Петро й Каламар», «Рівчак і Річка», «Лікар», «Горох» та інші. Проте український байкар творчо застосував традиції польського байкаря, зокрема форму байки: вона будується на лаконічному наративі. Часто твір Боровиковського – це поетична мініатюра, виткана на народних прислів'ях та приказках: «Хто мовчить – той двох навчить»; лапідарність – важливий жанротворчий чинник апологів поета.

Проте, засвоюючи теми й мотиви творів Красіцького, український байкар прагнув до стислості оповіді, «скорочував першоджерело і тим самим наближався до байки-епіграми, байки-приказки і прибаютки. Мініатюри Боровиковського переконливо свідчать про своєрідність його поетичної манери, самотутність таланту» [Деркач 1977, 131].

Байки Боровиковського, за словами Амвросія Метлинського, наповнені гумором, жартами, витівками і дотепами. «Всі вони більше чи менше відбивають дух народу... нерідко служать правдивим дзеркалом народних звичаїв» [Москвитянин 1852, 81]. Проте митець передбачав повчальність своїх байок: «Нехай ніхто на себе не приймає, / А всяк на вус собі мотає – Хто вуси має» («Моя Байка»). Свої твори Боровиковський будує на засадах діалогізму: наратив веде наратор-усезнавець, але також наявний голос іншого: «Нащо писать байки, даремно драти рот? / Який чита їх чорт?.. / А хоть».

Художньою майстерністю відзначаються байки, написані на оригінальні сюжети: «Багатий, Бідний», «Крикун», «Голодний Хома», «Жіночий язичок», «Дорожній стовп», «Пан» та інші. Народний розповідач змальовує негативні риси у вчинках і

помислах персонажів, моральні вади, інколи імітуючи їхнє мовлення: «Чуренка жінка із шинка / Вела п'янького; а панотець спитався: / «Навіщо він за жінку все / Держався? / Чуренко й каже: «Єсть пословиця така: / Сліпець сміліше ходить – / Як повводатор вводить» («П'яний»).

Наратор-усезнавець висміює сімейні вади, безглуздя вчинків людей, змальовує здебільшого комічні ситуації, в які потрапляють герої байок. Розповідь пройнята іронією: «Хомиха кожен день свого Хому чухрала. / Почувши те, кума кумі сказала: / Хома з Хомихою пропаший неборак! / В мозолях, в синяках і тіло все, й масляк!.. / Другая їй сказала так: / «Не слухай, Галочко: чи можна, щоб Хомиха / Хомі бажала лиха!» Розповідач критично ставиться до лицемірства, крутійства, святенництва і поведінки героїв у різних ситуаціях, змалювавши їх правдиво. У такий спосіб байкар представляє різні верстви у сміховому зображенні, як-от у байці «Багатий, Бідний», в якій порушено питання людської невдячності. Наратор моделює героїв-лицемірів, людей з негативними рисами, які, здавалося б, мали радіти успіхам заможного Прокопа, користувалися його гостинністю. Отож до нього часто вчашали куми і побратими на обіди, хрестини, бенкети, які, мовляв, готові за нього «і в воду, і в огонь скакати». І раптом – «У Прокопа пожар, все в Прокопа згоріло. / Насилу виніс сам з огню з душею тіло!.. / Що ж рідні та куми / В пожежі помогли? / Не дуже: родичі його й не пізнавали, – / До Прокопа й стежки в бур'ян позаростали!». Завершується історія народною сентенцією: «Недаром люди гомонять: / Поки багат, то поти й сват».

Відомий у XIX столітті історик української літератури Микола Петров дав високу оцінку байкам Левка Боровиковського, відзначивши, що його апологи були у свій час відомими і популярними. На його погляд, митець заповнив прогалину знань про літературу, написану південно-руською мовою, представив низку творів, що існували рідною мовою. Ці байки виражали народне світосприймання. Характерною прикметою його байок була стислість фабули, яку підсумовує народне прислів'я: «Поки багат, то поти й сват»; «П'яному море по коліна»; «Хто мовчить, то той двох навчить». «Інколи байка становить собою не більше, як розвиток і з'ясування народної приказки» [Петров 2008, 143].

Дослідник прагнув простежити джерела байок Левка Боровиковського: на його думку, сюжети байок «Суддя», «Коник», «Розбійник» перегукуються з апологами Івана Крилова. Сюжет байки «Суддя» нагадує «Шем'якінського суддю» чи «Смішного Демокрита» («Democritus ridena»). «Сюжет цієї байки став основою для байки «П'яний Клим». Літературознавець указав, що поштовхом до написання байок Боровиковського були байки польського поета Ігнація Красіцького, проте у художніх шуканнях поет спирався і на рідні традиції, що засвідчують його зв'язок з попередниками, особливо з Петром Гулаком-Артемовським. У байках Боровиковського «Щука і Плиточка», «Солопій та Хівря, або Горох при дорозі» відчувуються традиції автора байки «Пан та собака». Аполлог «Дорожній стовп» перегукується з мотивами поезії Порфірія Кореницького «Панько та Верства». Учений виділив джерела народних приказок і прибаюток, що послужилися митцеві у його байкарській практиці. Микола Петров відзначив наявність у доробку Боровиковського байок і прибаюток, що функціонують серед народних мас. Між ними наявна близька спорідненість з колоритними народними приказками та прислів'ями. Такою є байка «Сидір», в якій з гумором розповідається: «Веселий Сидір оженився / Та й зажурився. / Край гаю сидячи, побачив він телят – / І скачуть, і шалять, / Та й каже: добре ви, телята, розходились – / Запевно ще ви не женились; / А вас, щоб присмирить, – женить».

Микола Петров акцентував увагу на народному характері змодельованих ситуацій. В устах наратора-усезнавця природно звучать прислів'я: «Сова хоч спить – так курей бачить», «Тоді дери луб'я, як деруться», що їх сам байкар записав з уст народу як збирач усної народної творчості і які «лягли в основу його байок «Курча» і «Хома». Учений стверджував, що подібні байки мали і матимуть художню вагу. «У творчості Боровиковського ці твори стають по-справжньому народними, а тому їх іноді важко розпізнати, що вони несуть у собі чужоземне походження» [Петров 2008, 143]. Як приклад, автор указує на байку «Чорт»: «Колись у Польщі Чорт на сеймі так возився, / Що вовся там хвоста лишився. / От втікши, до Дяка просився в грубник жить, / І став Дякові говорить, / Що миром, без хвоста, не буде вже мутить. / Дяк думає, що Чорт вже зовсім другим стався – / Став ладаном курить – / Так

Чорт в болото швидше вбрався!..// Хоть вовк линяє, / Та норів не переміняє».

Микола Петров відзначив наявність у байці Боровиковського «спеціального українсько-етнографічного колориту», проте вона являє собою варіацію Федрової та Езопової байки «Розкаяний Вовк».

У байках Боровиковського панує атмосфера веселощів, дотепності, фривольності, яка поєднуються з витонченістю та почуттям міри. Розповідач володіє влучним словом, тому байки Левка Івановича презентують мовностилістичне багатство, у деяких наявні влучні прислів'я, приказки, фразеологічні звороти, проступає іскрометний сміх, комічна ефектність вчинків і мовлення персонажів. Загалом у байках переважає добродушний гумор, хоча наявна і соціальна сатира з ущипливими та іронічними пасажами. Практикований поетом жанр байки-мініатюри є історико-літературним явищем, що несе у собі естетичний вимір, а тому і досі користується популярністю серед читачів.

У своїх байках Боровиковський прямував від природних сміхових інтонацій через оволодіння народно-фольклорної форми до свіжих класичних байкових мотивів та образів, що у світовій байкарській практиці не раз опрацьовувалися на ґрунті конкретних національно-історичних умов, пропонуючи свої нетлінні варіанти байок як мистецького цілого, що приносить реципієнтам естетичну насолоду. На цей аспект функціонування байки звернув увагу Олександр Потебня, який схарактеризував своєрідність байки тим, що «складові частини її образів настільки звільнені від усякої випадковості і настільки пов'язані між собою, що з трудом піддається змінам» [Потебня 1914, 36]. Відтак ці органічно поєднані елементи усталених байкових образів здатні на першу ж вимогу реальної дійсності стати загальною схемою сплутаних явищ життя і служити їх поясненням.

Література: Боровиковський Л. Повне збір. творів. – К.: Наукова думка, 1967. – С. 217. ; Деркач Б. Крилов і розвиток жанру байки в дожовтневій літературі. – К.: Наукова думка, 1977. – С. 131. ; Крижанівський С., П.Ротач. Визначний представник українського романтизму // Москвитянин. – 1852. – № 6. – С. 81. ; Петров Н. Очерки истории украинской литературы XIX столетия. / Передмова і примітки Г. Александровой. – К.: Вид-во поліграф. центр «Київський університет», 2008. – С. 143. ; Потебня А. Из лекций по теории словесности: Басня.

Пословица. Поговорка. – Харьков, 1914. – С. 36. ; Ткачук М., Ткачук О.Маркіян Шашкевич. – Тернопіль: Медобори, 2009. – С. 74 – 81. ; Хропко П. Становлення нової української літератури. – К.: Рад. школа, 1988. – С. 105. ; Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: МПП «Презент», 1994. – С. 373. Шабліовський Є. Левко Іванович Боровиковський // Історія української літератури: У 8 т. – Т. 2. – К.:Наукова думка, 1967. – С. 248. ; Яценко М. Левко Боровиковський // Українська літературна енциклопедія: У 5 т. – Т.1. – К.: Головна редакція укр. енциклоп. ім. М.Бажна, 1988. – С. 221.

В статтє исследованы тематика, жанровое своеобразие басенного дискурса Левка Боровиковского. Особое внимание обращено на художественное мастерство писателя, средствами которого он изобразил комедию жизни Украины его эпохи. Изящный украинский язык, краткость басен-прибауток, разоблачение пороков жизни, тонкий юмор определяют жанровое своеобразие басен поэта.

Ключевые слова: басня, басня-прибаутка, тематика, сюжет, композиция, краткость стиля, юмор, художественное мастерство.

Трофимук М. С., доц. (Львів)

ББК 83.3 (4Укр)
УДК 821.161.2 – 82

Засоби художнього вираження у латиномовній спадщині Павла Русина з Кросна

У статті проаналізовано способи авторського вираження Павла Русина з Кросна, автора латиномовних творів кінця XV – початку XVI ст.

Ключові слова: латиномовна література України, Павло Русин з Кросна, антична топіка, хронограф, хроностих.

В статтє проанализированы средства авторского выражения Павла Русина из Кросно, автора латиноязычных произведений конца XVI – начала XV века.

В статтє проанализированы способы авторского самовыражения Павла Русина из Кросно, автора латиноязычных произведений конца XV – начала XVI ст.

M. Trofimchuk Artistic means of Latin literary works of Pavlo Rusyn of Rrosno